

FERDİ İŞLETMENİN SERMAYE ŞİRKETİNE DEVRİ
HALİNDE VERGİLENDİRME

Şaban ERKİLET*

I — KONU :

Günümüzde şahıs işletmeleri, sermaye ihtiyacı, işletme organizasyonu, ihracat imkanlarından ve kredi temininde sağlanan kolaylıklar ve teşvik tedbirlerinden yararlanmak üzere çeşitli nedenlere dayanarak ticaret şirketi şeklinde şekil değiştirmekte veya kurulmuş şirketlere aktif ve pasifiyle devredilmektedirler.

Tüzel kişiliği olmayan şahıs işletmelerinin, aktif ve pasifiyle bir bütün halinde bir sermaye şirketine devredilmesi halinde ticaret hukuku yanında, vergileme açısından uygulamada bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Aşağıdaki bölümlerde, Gelir Vergisi Kanununun 2361 sayılı Kanununun «Vergilendirilmeyecek değer artış kazançları»na ilişkin 81/2. maddesi hükmü ile bununla ilgili diğer mevzuat hükümleri incelenecektir.

II — 2361 SAYILI KANUNLA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE DEĞER ARTIŞ KAZANÇLARI :

Gelir Vergisi Kanununun 2361 sayılı Kanunla değişik 81 nci maddesinin 2 numaralı bendinde, kazancı bilanço esasına göre tesbit edilen ferdi bir işletmenin bilançosunun bir sermaye şirketine aktif ve pasifiyle bütün halinde devrolunması, devralan şirketin bilançosuna aynen geçirilmesi ve devredilen ferdi işletmenin sahip veya sa-

---

* Malye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Daire Başkanı.

hiplerinin şirketten, devir bilançosuna göre hesaplanan öz sermayesi tutarında ortaklık payı alması (Bu ortaklık payını temsil eden hisse senetlerinin nama yazılı olması şarttır.) halinde değer artışı kazancının hesaplanmayacağı ve vergilendirilmeyeceği açıklanmıştır.

Bu hükümle ekonomi ile kalkınmada etkin bir yeri olan ve şirketleşme ihtiyacı olan ferdi işletmelere vergi tekniği açısından yeni bir olanak getirilmiştir.

Vergi sistemimizde 2361 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önce şahıs şirketlerinin sermaye şirketlerine dönüşmesi ve şahsi işletmelerin sermaye şirketlerine aynen devrinde bu tür değişiklikten doğan değer farklarının vergilendirilmemesini sağlayan özel hükümlere açıkça raslanamamıştır.

Gelir Vergisi Kanununda özel bir hüküm olmaması nedeniyle şahıs işletmelerinin sermaye şirketlerine dönüşmesi veya sermaye şirketlerine aynen devredilmesi uygulamada vergileme konusunda farklı görüşlerin doğmasına neden olmuştur.

2361 sayılı Kanunla değişik 81 nci maddenin 2 numaralı fıkrası bu konudaki boşluğu dolduracak nitelikte bazı özel ölçü ve esaslar getirmekte ise de yine farklı uygulamaları giderici nitelikte değildir.

A — VERGİSİZ DEVİRDE ARANAN ESASLAR :

a — Ferdi işletmenin varlığı :

Sermaye şirketine devir edilecek ve değer artışı kazancının doğmasına neden olan ferdi bir işletme mevcut olacaktır.

Ticaret Kanunumuza göre, hakiki şahıs tacir olarak bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten şahıstır (T.T.K. Md: 14/1). Hakiki şahsın idare ve sorumluluğu altında kurulmuş faaliyette bulunan ticari sını bir işletmenin mevcudiyeti halinde bu işletmenin aktif ve pasifiyle bir sermaye şirketine devredilebilme imkanından söz edilecektir.

b — İşletmenin kazancı bilanço esasına göre tesbit edilmelidir :

Aktif ve pasifiyle devredilecek işletmenin kazancı Vergi Usul Kanununa göre bilanço esasına göre tesbit edilmelidir. İşletme mamelekinin ancak bilanço esasına göre tutulan defterde ayrıntılı olarak takip edilmesi mümkündür. İşletme hesabı esasına göre kazancı tes-

bit edilen işletmenin sermaye şirketine devrini önleyecek özel bir hüküm bulunmamaktadır. İşletme kârı bilanço esasına göre tesbit edilmemesi halinde değer artışının gelir vergisine tabi olacağı tabiidir.

c — Sermaye Şirketinin Mevcut Olması :

Ferdi işletme ile bu işletmeyi aktif ve pasifiyle kül halinde devralacak sermaye şirketinin mevcut olması gerekir.

Ferdi işletmenin sahibi veya sahiplerinin sermaye şirketinde önceden ortak olması veya kendi şahsi işletmesi ile kurulmuş şirketin sermayesine katılması vergilendirilmemeye engel teşkil etmemektedir. Madde metninin lâfzından, kurulmuş bir sermaye şirketinin mevcut olması gerektiği anlaşılmaktadır.

d — Özsermaye tutarında ortaklık payı verilmesi :

Ferdi işletmenin aktif ve pasifi kül halinde sermaye şirketine devir edilecektir. Bu devir sırasında işletme sahibine kendi şahsi işletmesinde kayıtlı ve ödenmiş sermaye oranında sermaye payı yerine, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 192/4 ncü maddesinde belli edilen esaslara göre hesaplanacak özsermaye kadar, sermaye payı verilecektir.

Özsermaye, işletmenin bilançosunun aktif toplamı ile borçlar arasında farktan ibarettir. Sermaye şirketine katılan işletme sahibi böylece şahsi işletmesinde mevcut öz varlığı kadar sermaye payına sahip olacaktır.

B — TİCARET KANUNUNA GÖRE YAPILACAK İŞLEMLER :

Şahsi işletmeyi Limited, Ananim veya Eshamlı Komandit şirket şeklinde kurulmuş sermaye şirketinden biri devir almalıdır. Devir alacak sermaye şirketi sermaye artırımına ilişkin işlemlerini T.T.K. nun hükümlerine uygun bir biçimde tamamlayacaktır.

Örneğin;

(A) 29.7.1982 tarihinde kurulan 6.000.000.— TL sermayeli limited şirketin 2.000.000.— TL lık sermayesine iştirak etmiştir.

(A) nın ayrıca 6.000.000.— TL sermayeli şahsi işletmesini limited şirkete devretmek istemektedir.

(A) nın devir tarihindeki bilançosu aşağıdaki gibidir :

(A) Bilanço

Aktif

Pasif

Kasa	500.000.—	Sermaye	6.000.000.—
Bankalar	10.000.000.—	Amortisman	3.000.000.—
Demirbaşlar	5.000.000.—	Alacaklı Banka	2.000.000.—
Nakil Vasıtalar.	3.000.000.—	Ödenecek Vergiler	1.800.000.—
Arsa	500.000.—	1981 yılı Kârı	8.200.000.—
Emtea	2.000.000.—		
	<u>+</u>		<u>+</u>
	21.000.000.—		21.000.000.—
	<u>—————</u>		<u>—————</u>
Aktif Toplamı			21.000.000.—
Amortisman			3.000.000.—
			<u>—————</u>
Gerçek Aktif			18.000.000.—
Borçlar :			3.800.000.—
Alacaklı Bankalar	2.000.000.—		
Ödenecek Vergiler	1.800.000.—		
			<u>—————</u>
Özsermaye			14.200.000.—

(A) nın limited şirkete şahsi işletmesini devretmekle 14.200.000.— TL ortaklık payına sahip olacaktır. Daha önce şirketteki sermaye payı da bu miktara ilave edilecektir.

(A), şahsi işletmesini bir kül halinde limited şirkete aktif ve pasifi ile aynen devretmesi ve şirketten özsermayesi tutarında ortaklık payı alması durumunda değer artışı kazancı hesaplanmayacak ve vergilendirilmeyecektir.

a — T.T.K. daki Esaslar :

Limited şirketlerde esas sermayenin artırılması, şirketin kuruluşu hakkındaki hükümlere ve hususiyile sermayenin ayın olarak konması ve malî kıymetlerinin devralınmasına dair kaidelere riayet şartıyla esas sermaye artırılabilir (T.T.K. 516/1). Sermayenin artırılmasında kuruluş işlemlerine ilişkin Ticaret Bakanlığından izin alınacağı gibi T.T.K. 285/2 maddesinin hükmü limited şirketlerde de cari olacaktır.

Ayrıca, ortaklardan biri sermayeyi ayın olarak koymayı taahhüt etmiş ise mukavelede, ayın neden ibaret olacağı değerinin nasıl biçileceği ve taahhüt ettiği sermayeye ne miktarda mahsup edileceği ve bunun karşılığı olarak esas sermayeden kendine ne miktarda iştirak payı düşeceği hususlarının açıkça yazılı olması şarttır (T.T.K. 508).

b — Mahkemece Değer Takdiri :

Şahsi işletmenin limited şirkete aynen devir edilmesinin söz konusu olması halinde, limited şirket ayın nevinden devralacağı işletmenin değerini tayin etmek üzere mahkemeden talepte bulunmak zorunda mıdır? Mahkeme sermaye şirketlerinde paradan başka ayın olarak sermaye veya devralınan mali kıymetlere verilen karşılığın aşırı derecede fazla olmasını önlemekte, böylece üçüncü şahısların haklarını korumaktadır. Olayımızda işletme sahibi (A) işletmesindeki özsermayesinin tesbitini mahkemeden istemelidir. Böylece tesbit edilecek özsermaye kadar limited şirkete sermaye iştirakinde bulunacaktır.

Olayımızda, (A) işletmesinin aktif değerlerinin T.T.K. 293 maddesi hükmü uyarınca mahkemeden tayin edilecek bilirkişi tarafından yeniden değer biçilmesini istediği takdirde yeni biçilen değerler söz konusu işletmenin bilançosunda yer alan aktif kıymetlerin kayıtlı değerlerinden yüksek olacaktır. Bu yüksek değerlendirme ile mukayyet değer arasındaki farkın vergiye tabi tutulması gerekir.

Bu bakımdan Ticaret Kanununun alacaklıların hakkını koruyan hükümleri daha çok gerçek değeri düşük olan ayın türünden sermaye unsurlarının değerlendirme yoluyla çok yüksek değerlere yükseltilmesini önlemektir. Kaldığı çok yüksek değerlerin daha düşük bir bedelle sermayeye intikali üçüncü şahısların haklarını zedelememektedir.

Bu bakımdan aktif değerlerin yeniden değer biçilmesinin hukuki bir fayda sağladığı da söylenemeyeceğinden, hesaplanan özsermaye kadar devir alan limited şirkette işletme sahibine sermaye payı verilmesi yeterli olacaktır.

III — FERDİ İŞLETMENİN DEVRİNDE ORTAYA ÇIKAN
DİĞER SORUNLAR :

a — Mülkiyetin Devri :

Ferdi işletmenin aktif ve pasifiyle bir bütün halinde sermaye

şirketine devri halinde değer artışı kazançları vergiye tabi olmayacaktır.

Ferdi işletmenin bilançosunda kayıtlı taşınmaz mallarla taşıt araçlarını devir alan şirket adına tescilli ve mülkiyetin intikali nasıl ve ne zaman yapılacaktır? Bu konuda açık bir hüküm mevcut değildir. Gayrimenkül mülkiyeti şahıs adına tapuda kayıtlı iken tüzel kişilik adına tescil edilecektir. Bu durumda gerçek kişiden tüzel kişiye intikal olayı gerçekleştirilecektir.

Sermaye olarak paradan başka iktisadi bir değer veya menkul mal konulması taahhüdü, şirketin hükmi şahsiyet kazandığı tarihten itibaren onlar üzerinde malik sıfatıyla doğrudan doğruya tasarruf edebileceğinin ve gayrimenkül üzerindeki mülkiyet veya sair aynı hakların sermaye olarak konulması taahhüdü ise bu hakların şirketin hükmi şahsiyet kazanması ile beraber tapu siciline tescil edileceğinin kabul edilmiş olması demektir (T.T.K. Md: 285/2).

İşletme sahibinin sermaye artırımında taşınır ve taşınmaz mallar hakkında yukarıdaki hüküm uyarınca işlem yapılacaktır.

Sermaye artırımını işleminin ticaret siciline tescilinden sonra şirket gayrimenkül mallar ile trafik sicilinde kayıtlı olan taşıt araçlarını kendi adına tescil ve kaydını isteyebilecektir.

Bu işlemler nedeniyle şirket tarafından Emlak Alım Vergisi ile Taşıt Alım Vergisi ödenecektir.

b — Bireysel İşletmenin Sermaye Şirketine Dönüştürülmesi :

Bireysel işletmeler aktif ve pasifiyle bir bütün halinde sermaye şirketine devri yerine kurulmakta olan bir sermaye şirketine de dönüşebilir. Bu durumda ferdi işletmenin yeniden değerlendirilme nedeniyle meydana gelen değer artış kazançları Gelir Vergisine tabi olacaktır. Gelir Vergisi Kanununun 81/2 nci maddesinde vergilemeye engel bir hüküm bulunmamaktadır.

SONUÇ :

Değer artış kazançlarının vergilendirilmemesine ilişkin 81 nci maddenin mevcut hükmü, uygulamada gerek ekonomik kalkınma gerek vergilemede güvenliği sağlama yönlerinde şirketleşme hareketinin hayati önem taşıdığı günümüzde ferdi işletmelerin sermaye şirketleri haline dönüşmesine, istenilen seviyede etken olamamıştır. Bu tür

Şirketleşme hareketinin özendirilmesini sadece vergi kanunlarında yapılacak deęiŐikliklerden beklememek gerekir.

Vergi Kanunlarının yanında Türk Ticaret Kanununun en az 146, 147, 152 nci maddeleri, günümüzün ekonomik ve sosyal hayatına cevap verecek ve uyum sağlıyacak biçim ve kapsamda yeniden düzenlenmeli, gerekli değişiklikler yapılmalıdır.